Afgørelser – Reg. nr.: 07842.00

Fredningen vedrører: Nydam Mose

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet 29-04-1993

Kendelser

Deklarationer

FREDNINGSNÆVNET>

REG. NR. 0.7842.00.1

1211/8-0014

533 Sundeved Kommune NYDAM MOSE

1211 I NØ

INDHOLDSFORTEGNELSE

- **Kendelser** af 29.4.1993 (nævn 15/92) - fredning af moseområde for at sikre offerfund fra jernalderen. Sikring af naturhistoriske og landskabelige værdier.
- Afgørelse af 13.5.1993 (nævn 24/93) - tilladelse til arkæologiske undersøgelser.
- Afgørelse af 07.01.93 /nævn 1/94) - tilladelse til vandforsyningsledning.
- Afgørelse af 09.03.94 (nævn 7/94) - tilladelse til stianlæg.

MATRIKELFORTEGNELSE

(ajour pr. apr 1993)

Fredningen omfatter (helt eller delvis) følgende matrikelnumre:

Sottrup ejerlav, ~~Sundeved~~ Sottrup matr.nrr 2, 8, 12, 14, 18, 23, 30, 66, 96, 97, 112, 130, 134, 154, 170, 306, 321, 393, 397 og 435.

Gældende matrikulært kortbilag: apr 1993

Se også REG. NR.:

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Den 29. april 1993 afsagde **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt** i sag

J.nr. XV/92 **Fredning af Nydam Mose i Sundeved kommune**

sålydende

k e n d e l s e :

Ved skrivelse af 10. september 1992 rejste Sønderjyllands amt, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen fredningssag for et område på ca. 13,2 ha omfattende Nydam Mose i Sundeved kommune. Efter en senere foretaget begrænsning af området, der ønskes fredet, omfatter det nu efter et revideret fredningsforslag, dateret 25. januar 1993, 12,5 ha, der berører 14 lodsejere. Begæringen om fredning af området er navnlig begrundet med sikring af offerfund fra jernalderen.

Sagsrejserne havde forud afholdt offentligt møde den 19. marts 1992 om et foreløbigt fredningsforslag.

Fredningsnævnet har bekendtgjort fredningsforslaget i JydskeVestkysten og i Statstidende henholdsvis den 18. og den 19. september 1992. Offentligt møde har været afholdt den 13. november 1992 med ejerne, myndighederne og andre interesserede.

Der fremkom ingen væsentlige indvendinger imod fredningen.

<u>Nævnets bemærkninger og afgørelse:</u>

Nævnet finder, at Nydam Mose, der nu henligger som engarealer,

Miljøministeriet, J.nr. 1211/8-0014
3 MAJ
Akt.nr.

lus
JH

men som siden istiden har været en sø, senere en mose, og hvor der siden 1858 er gjort betydningsfulde fund fra jernalderen, herunder Nydam båden, bør fredes bl.a. med henblik på at sikre en tilpas høj vandstand, således at offerfund fra jernalderen bevares.

Fredningsbestemmelserne for området, som er vist på kortet, der hører til nævnets kendelse, er herefter:

§ 1.

Fredningens formål.

Formålet med fredningen er at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra jernalderen skjuler sig i mosen. Det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, som knytter sig til mosen.

§ 2.

Terrænforhold.

Området skal bevares som et åbent græsningsområde med en så høj vandstand, at de underjordiske oldtidsfund bevares bedst muligt. Som følge heraf må området ikke ændres ved opfyldning eller udgravning, ligesom der ikke må bores eller foretages andet, der kan ændre forholdene i overfladen eller under jorden.

§ 3.

Bebyggelse og oplag.

Der må ikke bygges eller opsættes master, vindmøller, boder, skure eller lignende. Ombygning og begrænset udvidelse af eksisterende bebyggelse kan ske med fredningsnævnets tilladelse.Der må ikke henstilles køretøjer, campingvogne eller lignende.

Undtaget herfra er parkering på p-pladsen ved Nydamvej.

Der må ikke henkastes affald eller foretages oplag f.eks. af halm, roer eller lignende.

§ 4.

Anvendelse.

Området må kun anvendes til græsning eller slåning og ikke jordbehandles ved pløjning, fræsning eller lignende.

Der må ikke køres på eng- og mosearealerne på en sådan måde, at overfladen beskadiges.

Området må ikke gødskes eller tilføres bekæmpelsesmidler. Undtaget fra dette forbud er gødskning med indtil 100 kg N pr. ha pr. år på højereliggende arealer. **Disse arealer er på kortet, der hører til kendelsen, angivet med punktering.**

Der må ikke plantes bortset fra på havearealet omkring Nydamhuset og omkring vandværket. Havearealet omkring Nydamhuset må ikke udvides.

Nydamhuset, Sottrup Vandværks bygninger samt eksisterende parkerings- og havearealer kan fortsat anvendes og vedligeholdes.

Med tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen og efter forhandling med ejerne kan der foretages arkæologiske og andre videnskabelige undersøgelser. I denne forbindelse må metaldetektor anvendes.

§ 5.

Metaldetektorer.

Der må ikke anvendes metaldetektorer på området, jfr. dog § 4, sidste afsnit.

§ 6.

Vandstandsforhold.

Vandstanden i mosen må ikke sænkes.

Eksisterende drænledninger og -grøfter må kun omlægges, oprenses eller fornys med tilladelse fra fredningsnævnet.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at der efter aftale mellem ejerne og fredningsmyndighederne foretages vandstandshævning i mosen.

Der må ikke fjernes vand fra mosen ved pumpning eller lignende.

Vandløbet (kommunevandløb nr. 1, Sottrup sogn) gennem området må ikke sænkes eller ved vedligeholdelse gives større dybde end det nugældende regulativ (dateret 23.2.1970) angiver, ligesom underløbet under Nydamvej ikke må ændres eller sænkes på en sådan måde, at vandstanden sænkes i forhold til det nugældende regulativ.

Vandværkets indvinding af vand fra dybereliggende reservoirer og Nydamhusets anvendelse af brønd kan fortsat ske i det omfang, det ikke påvirker vandstanden i mosen.

Vanding af dyr, der græsser i mosen, er tilladt.

§ 7.

Levende hegn.

De levende hegn langs områdets grænse må ikke fjernes eller beskadiges. Hegnene må fortsat vedligeholdes ved beskæring og fornyelse.

§ 8.

Pleje.

Såfremt ejerne ikke anvender arealerne til græsning eller slåning i et omfang, der holder arealerne som åbne græsarealer, kan fredningsmyndighederne pleje området, således at oldtidsfundene og engenes botaniske værdier bevares bl.a. ved at landskabet holdes fri for træer, - rørskov m.v.

Såfremt det ud fra hensynet til de kulturhistoriske værdier er ønskeligt, kan fredningsmyndighederne efter forhandling med lodsejerne omlægge dræn, således at drænvand ledes direkte i vandløbet.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til bevaring af oldsagerne, kan der efter Nationalmuseets bestemmelse anvendes kemiske bekæmpelsesmidler.

De levende hegn kan plejes bl.a. ved supplering med nye træer og buske.

§ 9.

Adgangsforhold.

Offentligheden har ret til færdsel til fods ad vejen mellem Nydamvej og Nydamhuset samt til parkering på den anlagte parkeringsplads ved Nydamvej.

På de øvrige arealer er der ikke offentlig adgang.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at der efter fredningsnævnets godkendelse langs områdets grænser etableres supplerende stier.

§ 10.

Dispensationer.

Fredningsnævnet kan dispensere fra fredningens bestemmelser, såfremt det ikke strider mod fredningens formål.

-o-o-0-o-o-

Fortegnelse over matr.nr., som helt eller delvis er omfattet af fredningen:

Matr.nr. 2, 8, 12, 14, 18, 23, 30, 66, 96, 97, 112, 130, 134, 154, 170, 306, 321, 393, 397 og 435 Sottrup ejerlav, Sundeved Kommune.

Kendelsen vil være at tinglyse som servitut på de anførte ejendomme med prioritet forud for al pantegæld og andre rettigheder af privatretlig oprindelse.

Kendelsen skal ikke i medfør af lov om naturbeskyttelse § 42 forelægges for Naturklagenævnet til efterprøvelse. Den, der eventuelt ønsker indsigelser behandlet, skal selv indanke kendelsen til **Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 B, 2100 København Ø**, inden 4 uger fra den dag, kendelsen er meddelt den pågældende.

Med hensyn til de lodsejerne tilkommende erstatninger henvises til den samtidig hermed afsagte kendelse om dette spørgsmål.

T h i b e s t e m m e s:

De nævnte arealer fredes som foran bestemt.

Thomas Lauritsen S.A. Koustrup Bo Hald Christiansen

UDSKRIFTENS RIGTIGHED BEKRÆFTES.
FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT, Tønder, den 29. april 1993

S.A. Koustrup

Nydam mose REG. NR. 7842.00

170
5 170
kanal
175
100m
10
30
30
170
14
9
61
96
2
395
97
393
134
Nydamhuset
8
11
7
112
397
130
6
2
12
66
321
8
3
306
5
2
18
23
97
12
126
Nydamvej
1
18
55
164
P
12
6
Vandværk
435
4

1:25000

Stærskov
Sandbjerg Tværskifte
Nydam
Kriegergrav
Sandbjergslukke
Abildgårdsbjerg
Vandværk
Sandbjerg Nørremark
Øster Sottrup
Sandbjerg
Melledam
Fuglsang

N

1:4000

0 50 100 200 300

UDARBEJDET AF SKOV- OG NATURSTYRELSEN
TIL INTERN BRUG VED MILJØMINISTERIET
MED GEODÆTISK INSTITUTS TILLADELSE (A 86)

Levende hegn
Grænse for fredningsforslag
Areal som må gødskes
97 Matr. nr. i Sottrup ejerlav
6 lb. nr. i ejerliste

REG. NR.

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Den 29. april 1993 afsagde **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt** i sag

J.nr. XV/92 **Fredning af Nydam Mose i Sundeved kommune**

sålydende

ERSTATNINGSKENDELSE:

Fredningsnævnet har samtidig hermed afsagt kendelse om fredning af 12,5 ha af Nydam Mose i Sundeved kommune.

Nogle af de berørte lodsejere har fremsat erstatningskrav på 1.000 kr. som et grundbeløb for jord og 1.000 kr. pr. ha. For lodsejere udelukkende med hegn, er der påstået 1.000 kr.

Fredningsnævnets erstatningsfastsættelse:

Det fredede areal ligger i landzone og er engarealer. Arealerne er i sin helhed omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 som ferske enge eller overdrev.

Dette bevirker i almindelighed, at der ikke ydes nogen erstatning for en fredning, men da fredningssagen er rejst før lov om naturbeskyttelse trådte i kraft den 1. juli 1992, og da bestemmelserne om ferske enge og overdrev først er gældende fra

Miljøministeriet, J.nr. 1211/8-0014
AKT.NR. 46

denne dato, vil lodsejerne have krav på erstatning i overensstemmelse med dagældende lovgivning og praksis. Da lodsejerne uanset fredningen får adgang til at gødske de højere liggende arealer, finder nævnet, at der er tale om lidet tyngende fredningsbestemmelser, der ikke lægger hindringer i vejen for, at det fredede areal i det store og hele benyttes som hidtil, hvorfor der er ydet fuld erstatning for tab og ulemper, som fredningen påfører ejerne, når erstatningen fastsættes til 1.000 kr. pr. ha incl. hegn, dog minimum 1.000 kr., hvilket minimumsbeløb også tilkendes de to lodsejere, som ikke har jord, men kun hegn indenfor det fredede areal.

Der tilkendes ikke erstatning til Miljøministeriet og til Sundeved kommune.

De enkelte erstatningsbeløb bliver herefter:

lb.nr. 1:	Troels Lyck for 2,5 ha	2.500,00 kr.
lb.nr. 2:	Hans Chr. Hansen for 1,5 ha	1.500,00 kr.
lb.nr. 3:	Hans P. Bonefeld for 0,8 ha	1.000,00 kr.
lb.nr. 4:	Inddraget under lb.nr. 8	
lb.nr. 5:	Knud P. Jørgensen, for 0,4 ha	1.000,00 kr.
lb.nr. 6:	Arne P.K. Hansen for 1,1 ha	1.100,00 kr.
lb.nr. 7:	Miljøministeriet for 1,5 ha	0,00 kr.
lb.nr. 8:	Ejnar Lyck for hegn	1.000,00 kr.
lb.nr. 9:	Anne M. Tychsen for 1,3 ha	1.300,00 kr.
lb.nr. 10:	Christian Paulsen for 1,5 ha	1.500,00 kr.
lb.nr. 11:	Peter V. Bonefeld for hegn	1.000,00 kr.
lb.nr. 12:	Hans Christensen for 1,6 ha	1.600,00 kr.
lb.nr. 13:	Ø. Sottrup Vandværk for 0,2 ha	1.000,00 kr.
lb.nr. 14:	Sundeved kommune for 0,1 ha	0,00 kr.

Den samlede erstatning andrager **14.500 kr.**

Erstatningen til lodsejerne 2, 5 og 6, der har tilbudt deres areal til Skov- og Naturstyrelsen og derfor foreløbig har

frafaldet krav om erstatning, udredes kun, såfremt arealerne ikke erhverves af Skov- og Naturstyrelsen.

Fredningen findes ikke at medføre forringelse af pantesikkerheden, og de anførte erstatningsbeløb kan derfor udbetales til ejerne.

Beløbene forrentes fra kendelsens dato med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto.

Det samlede erstatningsbeløb med renter udredes af Staten med 75% og af Sønderjyllands amt med 25%.

Denne afgørelse kan påklages til **Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 B, 2100 København Ø,** inden 4 uger fra den dag, kendelsen er meddelt den pågældende.

Klageberettigede er ejere og brugere af arealerne samt de i § 43 i lov om naturbeskyttelse nævnte myndigheder og organisationer.

T h i b e s t e m m e s :

I erstatning udredes til ejere **14.500 kr.** med en årlig rente, der svarer til den af Danmarks Nationalbank til enhver tid fastsatte diskonto fra kendelsens dato til betaling sker.

Erstatning til lodsejerne 2, 5 og 6 ialt 4.600 kr. er dog forudsat, at arealet ikke erhverves af Skov- og Naturstyrelsen.

Erstatningen med renter udredes af Staten med 75% og af Sønderjyllands Amt med 25%.

Thomas Lauritsen S.A. Koustrup Bo Hald Christiansen

UDSKRIFTENS RIGTIGHED BEKRÆFTES.
FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT, Tønder, den 29. april 1993

S.A. Koustrup.

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 07842.00

Dispensationer i perioden: 13-05-1993 - 13-09-2005

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Den 13. maj 1993 foretog formanden, dommer S.A. Koustrup, følgende sag på dommerkontoret:

FR. 24/93 Ansøgning fra Nationalmuseet om fortsatte arkæologiske undersøgelser i Nydam Mose, Sundeved kommune.

§ 50 - Nydam Mose -

Der fremlagdes skrivelse af 5. maj 1993 med bilag fra Skov- og Naturstyrelsen, j.nr. SN 617-0026.

Det fremgår af sagen, at denne ansøgning omfatter alt, hvad der efter Nationalmuseets opfattelse bør udgraves med henblik på at afslutte de hidtidige undersøgelser.

Det er oplyst, at når disse undersøgelser er afsluttede, er yderligere udgravning ikke fornødent inden for en overskuelig tid.

Fredningsnævnets afgørelse:

Da de ansøgte undersøgelser ikke strider imod fredningens formål, meddeler nævnet herved i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 dispensation til det ansøgte.

I medfør af lov om naturbeskyttelse, § 66, bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

S.A.Koustrup. /ha

1211/8-0014
47

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Modtaget
Skov- og Naturstyrelsen
10 JAN. 1994

Den 7. januar 1994 foretog formanden, dommer S.A. Koustrup, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 1/94

Ansøgning fra Gråsten Statsskovdistrikt og fra Selskabet til Nydamforskning om tilladelse til at lægge en vandforsyningsledning fra en eksisterende vandforsyningsledning ved Nydamvej/parkeringspladsen frem til Nydamhuset, Sundeved kommune.

§ 50 - Nydam Mose -

Der fremlagdes skrivelse af 5. januar 1994 med bilag fra Selskabet til Nydamforskning med skrivelse af 3. januar 1994 fra Gråsten Statsskovdistrikt.

Det fremgår af ansøgningen bl.a., at ledningen lægges som en ø40mm PEM ledning langs adgangsvejen til Nydamhuset i siden nærmest mosen. Den lægges kun i ca. 30-40 cm dybde.

Gravearbejdet udføres af Sundeved Kommune og vil blive overvåget af en fagarkæolog, Erik Jørgensen, der pt er tilknyttet Nationalmuseets Marinarkæologiske Forskningscenter i Roskilde i forbindelse med Centrets forskningsaktiviteter i Nydam Mose.

Det er oplyst, at forskningscentret har planlagt udgravninger med start medio april i år. I forbindelse med disse udgravninger er det vigtigt at etablere ovennævnte ledning for at skaffe en

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1211/8-0014
Akt. nr. 50

sikker, ren vandforsyning.

Fredningsnævnets afgørelse:

Da det ansøgte ikke strider imod fredningens formål, meddeler nævnet herved i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 tilladelse til det ansøgte. Det forudsættes, at selskabet indhenter de fornødne godkendelser fra de lodejere, der berøres af ledningsarbejdet.

I medfør af lov om naturbeskyttelse, § 66, bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

S.A.Koustrup /ha

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands amt, Dommerkontoret, Nørregade 31, 6270 Tønder,** der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Dommerkontoret, Nørregade 31,
6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Den 9. marts 1994 foretog formanden, dommer S.A. Koustrup, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 7/94 **Ansøgning fra Gråsten Statsskovdistrikt om tilladelse til stianlæg i Nydam Mose.**

§ 50

Der fremlagdes skrivelse af 28. februar 1994 med bilag fra Gråsten Statsskovdistrikt, j.nr. SN 1211/8/GR.

Det fremgår af sagen, at der mellem Sundeved kommune og skovdistriktet er aftalt et stiforløb fra parkeringspladsen ved Nydamvej mod vest ad den eksisterende fællesvej ind til Nydamhuset, matr.nr. 134, tilhørende Skov- og Naturstyrelsen. Herfra løber stien videre mod vest over matr.nr. 112, tilhørende Skov- og Naturstyrelsen. Stien placeres på eksisterende græsareal umiddelbart nedenfor levende hegn i nordskel. Der foretages frahegning af stien i en sådan bredde, at eventuel vejret for bagvedliggende lodsejere tilgodeses.

I et punkt ca. 70 m vest for skellet mellem matr.nr. 112 og 130 krydses det levende hegn, således at stien videre mod vest forløber på nordsiden af hegnet.

Det er oplyst, at fredningen berøres derved, at der på en ca. 70 m lang strækning fra Nydamhuset mod vest på skovdistriktets matr.nr. 112 foreslås anlagt en primitiv trampesti, og at det levende hegn skal gennembrydes, så det videre stiforløb sker uden

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 1211/8-0014
Akt. nr 51

for fredningen.

Fredningsnævnets afgørelse:

Da fredningsnævnets kendelse af 29. april 1993 i § 9, stk. 3, åbner mulighed for supplerende stier, meddeler nævnet herved i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 og den afsagte kendelse § 10 tilladelse til det ansøgte.

I medfør af lov om naturbeskyttelse, § 66, bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

S.A.Koustrup /ha

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands amt, Dommerkontoret, Nørregade 31, 6270 Tønder,** der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
5 NOV. 1999

REG. NR. 7842.00

Den 2. november 1999 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 78/1999:

Ansøgning fra Selskabet for Nydamforskning om tilladelse til opstilling af 2 overdækkede informationstavler indenfor Nydamfredningen, Sundeved kommune.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 14. september med bilag fra Sønderjyllands Amt, Fredningsnævnets tekniske sekretariat, j.nr. 8-70-52-1-533-1-97.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Lars Damkjær, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at de 2 overdækkede informationstavler agtes opstillet indenfor et område, der er omfattet af Fredningsnævnets kendelse af 29. april 1993 om fredning af Nydam mose i Sundeved kommune.

Fredningen har til formål at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra jernalderen skjuler sig i mosen, og det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, der knytter sig til mosen. Ifølge afgørelsens § 3 må der ikke bygges eller opsættes master, vindmøller, boder, skure eller lignende.

Sagen blev i sin tid rejst af Sønderjyllands Amt, Skov- og Naturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening. De to

1211/8-0001
48

førstnævnte myndigheder har anbefalet det ansøgte. Danmarks Naturfredningsforening har haft lejlighed til at udtale sig, men er ikke fremkommet med bemærkninger.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Som anført af Amtet må de ansøgte informationstavler antages at ville bidrage til publikums forståelse for området og under hensyn hertil og tavlernes udformning og placering, findes de ikke at være i strid med fredningens formål, hvorfor Nævnet meddeler den ønskede dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejser

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

/kb

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf 73 42 41 21 - fax 74 42 41 23

MODTAGET
Skov- og Naturstyrelsen
16 NOV. 2001

SCANNET

Den 15. november 2001 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 25/2001:

Ansøgning fra Gråsten Statsskovdistrikt om tilladelse til udlægning af fibertex i Nydam Mose, Sundeved kommune.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 25. september 2001 med bilag fra Sønderjyllands Amt, Fredningsnævnets tekniske sekretariat, j.nr. 8-70-52-1-533-1-01.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Lars Damkjær, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at det pågældende areal er omfattet af Fredningsnævnets kendelse af 29. april 1993 om fredning af Nydam Mose. Fredningen har til formål at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra Jernalderen skjuler sig i mosen. Det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, der knytter sig til mosen.

Det fremgår af skrivelse af 14. maj 2001 fra Gråsten Statsskovdistrikt, at en særlig arbejdsgruppe om Nydam nedsat af Kulturhistorisk Råd har arbejdet med bevaringsforholdene for oldsager i Nydam Mose. Gruppen har peget på, at bevaringsforholdene ikke er optimale, dels fordi det konserverende tørvelag er for tyndt, og dels fordi rødder fra padderokker gennemborer trædelene. Som løsning på problemerne med

Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 2001 - 12112 - 0001

bevaring af oldsager på langt sigt har gruppen peget på muligheder for at hæve vandstanden, så der atter kan ske en tørveopbygning, men der er endnu ikke lavet et egentligt anlægsprojekt herfor. For at hæmme padderokkernes vækst har der i mindre omfang været gennemført forsøg med udlægning af fibertex, og resultaterne heraf har ført til en anbefaling fra gruppen om, at der i området med den største koncentration af padderokker udlægges to lag fibertex for derved at hæmme væksten. Det er anført, at der kun er tale om afdækning i en overgangsperiode indtil en mere permanent løsning er gennemført.

Sønderjyllands Amt har ved en skrivelse af 25. september 2001 meddelt dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3 til den ansøgte afdækning bl.a. på vilkår, at der senest år 2006 sker en grundig revurdering af mulighederne for bevarelse af oldsagerne. I redegørelsen for sagen anfører Amtet bl.a., at det ansøgte areal er eng, og at der er tale om en efter sønderjydske forhold bemærkelsesværdig artsrig natureng. Det tekniske sekretariat har indstillet, at der meddeles dispensation.

Danmarks Naturfredningsforening, der i sin tid var sagsrejser, har haft sagen til høring, men er ikke fremkommet med nogen bemærkninger.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Det må antages, at fredningens væsentligste formål er en bevarelse af oldsagerne, men særligt under hensyn til Amtets redegørelse må også de landskabelige værdier tages i betragtning. Nævnet finder, at det ansøgte ikke kan antages at være i strid med fredningens formål, men en afvejning af hensynene må føre til, at tilladelsen til udlægning af fibertex tidsbegrænses, således at Statsskovdistriktet får mulighed for at undersøge, om afdækningen rent faktisk virker, ligesom Nationalmuseet nærmere må revurdere mulighederne for bevarelse af oldsagerne som beskrevet i Amtets dispensation.

Fredningsnævnet meddeler herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, dispensation til udlægning af fibertex i Nydam Mose på et areal på ca. 700 m2. Dispensationen gives således, at den udløber pr. 31. december 2004.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejser

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

/kb

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

REG. NR. 7842.00

SCANNET

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen
29 JUL 2004

Den 19. juli 2004 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 25/2004

Ansøgning om dispensation til boringer i Nydam Mose, Sundeved kommune.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 28. maj 2004 med bilag fra Sønderjyllands Amt, Miljøområdet, j.nr. 8-70-52-1-533-1-01.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Kristian Toft, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at ejendommen er omfattet af Fredningsnævnets kendelse af 29. april 1993 om fredning af Nydam Mose. Fredningen har til formål at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra jernalderen skjuler sig i mosen. Det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, der knytter sig til mosen. Det er vedrørende terrænforholdene bestemt, at området ikke må ændres ved opfyldning eller udgravning, ligesom der ikke må bores eller foretages andet, der kan ændre forholdene i overfladen eller under jorden.

Det bemærkes, at Kulturarvstyrelsen den 12. maj 2004 har givet tilladelse efter museumsloven til boringer i mosen til Nationalmuseet.

Danmarks Naturfredningsforening, der i sin tid var sagsrejser, har meddelt, at foreningen ikke har nogen principielle indvendinger mod projektet, men at det bør stilles som betingelse, at der ikke bruges tungere maskineri/borematériel end højst nødvendigt, således at jordbund og flora forstyrres så lidt som muligt.

Amtet har oplyst, at der laves 20-40 boringer med diameter på 5 cm, fordelt over hele mosen. Borehullerne tildækkes straks med det optagne materiale, bortset fra de steder, hvor der placeres pejlerør. Ved indstillingen er Amtet gået ud fra, at pejlerørene ikke rager højere op over terræn end i størrelsesorden 50 cm.

Sønderjyllands Amt har indstillet, at der meddeles dispensation.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Boringerne kan ses som et bidrag til sikring af oldsagerne, og på den baggrund kan en dispensation ikke antages at være i strid med fredningens formål. I medfør af

Skov- og Naturstyrelsen
J.nr. SN 2001 - 1211/8-3331
Akt. nr. 59 Bil.

naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddeler Fredningsnævnet derfor dispensation til boringer i mosen i et omfang som beskrevet i Amtets brev. Det er herved en forudsætning, at pejlerørene ikke peger højere op over terræn end 50 cm, og at der ikke anvendes tungere maskineri eller boremateriel end højst nødvendigt.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejser

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

For klage skal betales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Når Naturklagenævnet har modtaget sagen fra Fredningsnævnet, vil Naturklagenævnet opkræve gebyret hos klageren, og såfremt en fastsat betalingsfrist ikke overholdes, vil klagen blive afvist. Gebyret tilbagebetales, hvis klageren får helt eller delvist medhold.

/kb

REG. NR. 7842.00

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Modtaget
Skov- og Naturstyrelse
18 SEP 2005

SCANNET

Den 13. september 2005 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 27/2005
Ansøgning fra Gråsten Statsskovdistrikt om forlængelse af dispensation til at afdække arealer i Nydam mose ved udlægning af fibertex.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 8. august 2005 fra Sønderjyllands Amt, Miljøområdet, j.nr. 05/9142.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Kristian Toft, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at det pågældende areal er omfattet af Fredningsnævnets kendelse af 29. april 1993 om fredning af Nydam mose. Fredningen har til formål at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra Jernalderen skjuler sig i mosen. Det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, der knytter sig til mosen.

Den 15. november 2001 meddelte Fredningsnævnet dispensation til udlægning af fibertex i Nydam mose på et areal på ca. 700 m². I forbindelse med sagen blev det oplyst, at en særlig arbejdsgruppe om Nydam havde peget på , at bevaringsforholdene i mosen ikke var optimale, dels fordi det konserverende tørvelag er for tyndt, dels fordi rødder fra padderokker gennemborer trædelene. Med henblik på bevaring af oldsager på lang sigt havde gruppen peget på muligheder for at hæve vandstanden, så der atter kunne ske en tørveopbygning, men der var endnu ikke lavet et egentligt anlægsprojekt. For at hæmme padderokkernes vækst, havde man gennemført forsøg med udlægning af fibertex.

Sønderjyllands Amt har oplyst, at der er gjort status over forsøg med udlægning af fibertex til begrænsning af mængden af padderokker. Resultaterne var ikke entydige, men det var vurderingen, at der var behov for yderligere et par år, hvor forsøgsarealerne holdes dækket.

Statsskovdistriktet har oplyst, at der i foråret 2006 forventes lavet en afsluttende tælling af padderokker i de forskellige parceller, og herefter kan undersøgelsesprojektet afsluttes. På den baggrund ønskes dispensation til udlægning af fibertex forlænget til den 31. december 2006.

Amtet har indstillet, at der meddeles dispensation.

2001-1211/8-0001
98

Danmarks Naturfredningsforening, der i sin tid var medsagsrejser, har tilsluttet sig Amtets udtalelse.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Af de grunde, der er anført i Nævnets afgørelse af 15. november 2001, kan det ikke antages, at udlægningen af fibertex af hensyn til bevarelse af oldsagerne er i strid med fredningens formål. Som tidligere anført må denne tilladelse dog tidsbegrænses.

Fredningsnævnet meddeler herefter i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, dispensation til fortsat udlægning af fibertex i Nydam mose på et areal på ca. 700 m².

Dispensationen udløber den 31. december 2006.

Afgørelsen kan ikke antages at være i strid med de hensyn, der fremgår af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Claus Kejser

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

For klage skal betales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Når Naturklagenævnet har modtaget sagen fra Fredningsnævnet, vil Naturklagenævnet opkræve gebyret hos klageren, og såfremt en fastsat betalingsfrist ikke overholdes, vil klagen blive afvist. Gebyret tilbagebetales, hvis klageren får helt eller delvist medhold.

/kb

Fredningsnævnet for Sydjylland
Sydlig del

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København.

Modtaget i
Naturstyrelsen
28 OKT. 2011

Dokken 1
6700 Esbjerg
Åbent 08.30-15.00
Tlf. 79 13 66 77
Fax 75 13 69 69
Email.esbjerg@domstol.dk
www.domstol.dk/esbjerg
SE-nr. 50 03 28 17

26. oktober 2011
Fredningssag 32/2011

Vedr. Fredningsnævnets j. nr. 32/2011: Ansøgning om tilladelse til at foretage 4 arkæologiske prøvegravninger i Nydam Mose.

Ved brev af 18. maj 2011 har Sønderborg Kommune sendt en ansøgning af 26. april 2011 fra Museum Sønderjylland, Haderslev, om tilladelse til at foretage 4 prøvegravninger i Nydam Mose for at få af- eller bekræftet, om et antal geofysiske anomalier i mosen repræsenterer arkæologiske genstande, at videreudvikle en geofysisk detekteringsmetode ved at sammenholde geofysiske signaler og arkæologiske feltobservationer, at få af- eller bekræftet en teori om, at der findes et hidtil ukendt fundområde med sammenskyllede oldsager af træ i mosens nordlige ende og at få afklaret bevaringstilstanden for eventuelle oldsager i de dele af mosen, der berøres af projektet.

Nydam Mose er fredet ved kendelse, afsagt den 29. april 1993. Kendelsen omfatter helt eller delvist ejendommene matr. nr. 2, 8, 12, 14, 18, 23, 30, 66, 96, 97, 112, 130, 134, 154, 170, 306, 321, 393, 397 og 435 Sottrup ejerlav, Sundeved Kommune, dækkende et areal på ca. 13,2 ha. Det fremgår af kendelsen, at det er formålet med fredningen af mosen at sikre det store arkæologiske kildemateriale, der i form af offerfund fra jernalderen skjuler sig i mosen. Det er endvidere formålet at sikre de naturhistoriske og landskabelige værdier, som knytter sig til mosen.

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 2, at

> "Området skal bevares som et åbent græsningsområde med en så høj vandstand, at de underjordiske oldtidsfund bevares bedst muligt. Som følge heraf må området ikke ændres ved opfyldning eller udgravning, ligesom der ikke må bores eller foretages andet, der kan ændre forholdene i overfladen eller under jorden."

Det fremgår af fredningsbestemmelsernes § 4 om områdets anvendelse blandt andet:

> "...
>
> Området må kun anvendes til græsning eller slåning og ikke jordbehandles ved pløjning, fræsning eller lignende.
>
> Der må ikke køres på eng- og mosearealerne på en sådan måde, at overfladen beskadiges.
>
> ...

Med tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen og efter forhandling med ejerne kan der foretages arkæologiske og andre videnskabelige undersøgelser. I denne forbindelse må metaledetektorer anvendes ..."

Det fremgår af Museum Sønderjyllands brev af 26. april 2011, at det overordnede formål med undersøgelserne er at tilvejebringe kvalificeret viden om Nydam Mose og offerfundenes udbredelse og bevaringstilstand i mosen med henblik på at skabe grundlag for en beslutning om, hvilke dele af mosen, der særlig kræver specielle bevaringsforanstaltninger både i relation til udtørring, plantedækkets arter (padderokkeangrebene) samt fremtidig pleje og kontrol.

Fredningsnævnet påbegyndte herefter sagsbehandlingen og sendte med brev af 5. juli 2011 sagen i høring med svarfrist den 1. august 2011.

Efter høringsfristens udløb har Fredningsnævnt modtaget svar fra Friluftsrådet, Naturstyrelsen og Sønderborg kommune. Det fremgår, at prøvegravningerne er afsluttet den 12. juli 2011 uden at afvente Fredningsnævnets afgørelse.

Jeg har herefter igen gennemgået det modtagne materiale med beskrivelse af prøvegravningen og overvejet, om formålet med undersøgelsen er omfattet af fredningsbestemmelsernes § 4, sidste led, der hjemler adgang til med tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen og efter forhandling med ejerne af mosen at "foretage arkæologiske undersøgelser og andre videnskabelige undersøgelser". Det er på baggrund af, at det er oplyst i ansøgningen, at der ved prøvetagningerne skal tilvejebringes det fornødne grundlag for en beslutning om, hvilke dele af mosen, der særligt kræver specielle bevaringsforanstaltninger samt fremtidig pleje og kontrol.

Selvom der ikke er tale om egentlige arkæologiske undersøgelser i den forstand, som fredningsbestemmelsernes § 4, sidste led, skal forstås på baggrund af formålet med fredningen af mosen, og selvom formålet med undersøgelserne primært har et andet sigte end rent arkæologiske, vurderer jeg, at de undersøgelser, der er foretaget, er omfattet af ordene "andre videnskabelige undersøgelser" i fredningsbestemmelsernes § 4, sidste led, fordi de indirekte skal bidrage til at tilvejebringe det fornødne grundlag for beslutninger, der skal sikre kulturarven i mosen.

Undersøgelserne krævede derfor ikke, at Fredningsnævnet meddelte dispensation fra fredningsbestemmelserne.

Jeg skal beklage den sene besvarelse.

Med venlig hilsen

Margit Ø. Laub
formand

Dette brev er sendt til:

Naturstyrelsen Sønderjylland, Felstedvej 14, 6300 Gråsten.
Kulturarvsstyrelsen, H. C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V.
Museum Sønderjylland, Dalgade 7, 6100 Haderslev.
Naturstyrelsen, Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe.
Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København.
Sønderborg Kommune, Naturgruppen, Rådhustorvet 10, 6400 Sønderborg.
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø.
Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Andreas Andersen, Midtkobbel 73, 6440 Augustenborg.
Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV.
Friluftsrådet c/o Carsten Matzen, Spurvevænget 17, 6400 Sønderborg.
Dansk Ornitologisk Forening v/ Gert Fahlberg, Sottrupskov 10, 6400 Sønderborg.
Dansk Botanisk Forening, Jyllandskredsen, c/o Erik Hammer, Bragesvej 23, 8230 Åbyhøj.